VK/2989/2024

26.9.2024

EDUSKUNTA
Hallintovaliokunta

HaV@eduskunta.fi

Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 11.9.2024, HE 79/2024 vp

Valtiokonttorin lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Valtiokonttorilta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Valtiokonttori esittää lausuntonaan seuraavaa:

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi Valtiokonttorista annettua lainsäädäntöä siten, että Valtiokonttorin tehtäviä koskeva sääntely ajantasaistettaisiin, Valtiokonttorin tiedonsaantioikeuksia parannettaisiin ja Valtiokonttorille säädettäisiin uutena tehtävänä sähköisen hankintailmoitusjärjestelmän ylläpitotehtävä. Lisäksi Valtiokonttorin aiemmin valtiovarainministeriön määräyskirjeen perusteella hoitamasta sähköisten liiketoiminta-asiakirjojen välitysverkoston toimintaan liittyvistä tehtävistä säädettäisiin jatkossa lain tasolla. Esityksessä ehdotetaan myös lisättäväksi hallinnon automaattisen ratkaisumenettelyn mahdollistava oikaisuvaatimusmenettely liikenteen vakuuttamattomuusmaksuja sekä rikosvahinkojen korvausmenettelyä koskeviin prosesseihin.

Valtiokonttorin tehtävät

Valtiokonttori pitää sen tehtäviin esitettyjä ajantasaistuksia ja muutoksia perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina. Valtiokonttorin ydintehtävien ajantasaistamisen ja selkeyttäminen lain tasolla antaa Valtiokonttorille toimintaedellytykset vaativassa toimintaympäristössä ja luo pohjan resurssien tehokkaalle käytölle.

Tiedonsaantioikeudet

Valtiokonttori pitää Valtiokonttorista annettuun lakiin ehdotettuja muutoksia sen tiedonsaantioikeuksiin välttämättöminä. Ehdotetut tiedonsaantioikeuksia koskevat säännökset koskevat ensinnäkin Valtiokonttorin oikeutta saada tietoja sen tehtäväksi kuuluvan analysointi- ja raportointipalvelun toteuttamiseksi (2 c §). Muutoksella pyritään vastaamaan niihin ongelmiin, joita tietojenluovutuksessa on ilmennyt ja jotka ovat osaltaan estäneet analysointi- ja raportointipalvelutoimintaa saavuttamasta sille asetettuja tavoitteita.

Toisaalta Valtiokonttorin tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi Valtiokonttorin rahoitus-, korvaus- ja etuuspäätöksissä tarvittavien tietojen saamiseksi (2 d §). Lisäksi ehdotukseen sisältyy eräitä täsmennyksiä Valtiokonttorin ja eräiden virastojen välisestä tiedonvaihdosta sekä lä-

Sörnäisten rantatie 13, Helsinki, PL 14, 00054 VALTIOKONTTORI
Puh. 0295 50 2000, Faksi 0295 50 3333, www.valtiokonttori.fi

hinnä lakiteknisiä muutoksia Valtiokonttorin käytettävissä olevaa taloustietovarantoa ja valtionavustustoiminnan tietovarantoa koskeviin säännöksiin.

Valtiokonttorin Rahoitus- ja Kansalaispalvelut- toimialoja koskeviin tiedonsaantioikeuksiin ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus varmistaa, että Valtiokonttorin tiedonsaantioikeudet ovat ajantasaiset ja että Valtiokonttorilla on oikeus saada toiminnalleen välttämättömät tiedot käyttöönsä. Tiedonsaantioikeuksia ei tällä hetkellä ole kaikkien toimintojen osalta lainkaan, eivätkä voimassa olevat tiedonsaantioikeudet myöskään kaikkien toimintojen osalta kata kaikkia niitä viranomaisia ja muita tahoja, joiden hallussa olevat tiedot ja asiakirjat ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseksi.

Tiedonsaantioikeuksien puuttumisesta aiheutuu sekä Valtiokonttorille että tietopyynnön vastaanottavalle viranomaiselle tarpeetonta hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Salassa pidettävät tiedot joudutaan pyytämään asianosaiselta itseltään, mikä hidastaa asioiden käsittelyä, aiheuttaa vaivaa asianosaiselle ja vaarantaa tiedon eheyden. Usein tietojen osalta on myös kysymys aineistosta, joka olisi saatavissa teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla. Tiedonsaantioikeuksien päivittäminen vastaamaan Valtiokonttorin nykyisten ja tulevien tehtävien vaatimuksia on välttämätöntä, jotta Valtiokonttorin toiminnan osalta voitaisiin varmistaa sen olevan julkiselta hallinnolta edellytetyn mukaisesti kustannustehokasta ja viivytyksetöntä.

Valtiokonttorissa on lausuntokierroksen jälkeen tunnistettu tarve lisätä Valtiokonttorin tiedonsaantia koskevaan pykälään säännös Valtiokonttorin oikeudesta saada tietoa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselta virastojen yhteisen riskienhallintatehtävän hoitamiseksi. Tiedonsaantioikeuksiin liittyvä puute on noussut esiin muun muassa, kun Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tehtävien siirtoa on alettu selvittämään. Tästä syystä Valtiokonttori ehdottaa 2 d §:n 1 momentin 2 kohtaa muutettavaksi siten, että säännökseen lisättäisiin määräykset siitä, että Valtiokonttorilla olisi salassapitosäännösten ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä oikeus pyynnöstä saada välttämättömät asiakirjat ja tiedot Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselta sosiaaliseen asuntorahoitukseen liittyvän virastojen yhteisen riskienhallintatehtävän hoitamiseksi.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi Valtiokonttorille oikeus saada Oikeusrekisterikeskukselta välttämättömiä tietoja rikosvahinkolaissa (1204/2005) tarkoitetun korvausasia käsittelyä varten (2 d § 1 mom. 11 kohta). Säännöskohtaisista perusteluista kuitenkin puuttuu tiedonsaantioikeutta koskeva perustelu. Toimivalta Valtiokonttorin ja Oikeusrekisterikeskuksen välillä jakautuu siten, että Valtiokonttori päättää rikosvahinkokorvauksista ja korvausten takaisinperinnästä ja Oikeusrekisterikeskus puolestaan huolehtii valtion takautumissaatavan perinnästä. Tilanteessa, jossa korvauksensaaja on vastaanottanut korvausta sekä rikokseen syyllistyneeltä että Valtiokonttorilta, Valtiokonttorin on välttämätöntä saada perintään liittyviä tietoja Oikeusrekisterikeskukselta.

Sörnäisten rantatie 13, Helsinki, PL 14, 00054 VALTIOKONTTORI
Puh. 0295 50 2000, Faksi 0295 50 3333, www.valtiokonttori.fi

Vajaavaltaiselle maksettava korvaus

Valtiokonttorin velvollisuudesta ilmoittaa huomattavan suuruisesta alaikäiselle maksettavaksi tulossa olevasta korvauksesta holhousviranomaiselle säädettäisiin ehdotetussa 2 d §:n 4 momentissa. Säännös laajentaisi Valtiokonttorin ilmoitusvelvollisuuden koskemaan myös muita korvauslajeja kuin rikosvahinkoja. Vastaava ilmoitusvelvollisuus koskee myös vakuutusyhtiöitä ja Potilasvakuutuskeskusta niiden maksamien korvausten osalta. Valtiokonttori pitää tarkoituksenmukaisena, että ehdotettu säännös mahdollistaisi aineettomasta vahingosta myönnetyn korvauksen maksamisen nimenomaisesti vajaavaltaiselle itselleen. Tämä on tarpeen, koska rikosvahingoissa lapseen kohdistuneen rikoksen tekijä saattaa olla lapsen edunvalvojana toimiva vanhempi. Vajaavaltaiselle lapselle myönnetty korvaus on saatettu joutua myös korvaamaan uudelleen rikosvahinkolain 16 §:n mukaisena taloudellisena vahinkona vanhemman kavallettua lapsensa varat.

Oikaisuvaatimusmahdollisuus

Valtiokonttorista annetun lain 4 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi automaattisen ratkaisumenettelyn edellyttämän oikaisuvaatimusmenettelyn käyttöönotosta liikennevakuutuslain mukaisten vakuutusmaksua vastaavien maksujen ja laiminlyöntimaksujen määräämisessä. Automaattista päätöksentekoa koskevan lainsäädännön edellytysten johdosta oikaisuvaatimusmenettely on välttämätön, jotta Valtiokonttorissa käytössä oleva automaattinen laiminlyöntimaksujen määrääminen olisi jatkossa mahdollista.

Valtiokonttori harkitsee mahdollisuutta hyödyntää automaattista ratkaisumenettelyä myös rikosvahinkolain mukaisissa korvausasioissa. Tästä syystä rikosvahinkolain osalta muutoksenhakua ehdotetaan muutettavaksi siten, että Valtiokonttori saisi mahdollisuuden itseoikaisuun ennen vastineen toimittamista vakuutusoikeuteen. Hallintolaissa säädetyn oikaisuvaatimusmenettelyn sijaan ehdotettava valitukseen sidottu itseoikaisu vähentäisi oikaisuvaatimusten käsittelemisestä korvausviranomaiselle aiheutuvaa hallinnollista taakkaa, kun kukin valitusasia tulisi viranomaisen käsiteltäväksi vain yhden kerran. Korvauksen hakijan näkökulmasta valitukseen sidottu itseoikaisu tarkoittaisi sitä, että hänen ei tarvitsisi ilmaista tyytymättömyyttään Valtiokonttorin ratkaisuun kahteen kertaan. Valitukseen sidottu itseoikaisu vähentäisi näin ollen rikoksen uhrin riskiä joutua jälleen uuteen tilanteeseen, joka aiheuttaisi hänelle lisää kärsimystä. Myös uhridirektiivi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta) edellyttää, että EU:n jäsenvaltiot pyrkivät välttämään toissijaiseen uhriutumisen johtavia prosesseja. Edellä mainituin perustein myös rikosvahinkolain uudistamista pohtinut työryhmä päätyi mietinnössään (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:7) ehdottamaan rikosvahinkolakiin nimenomaan valitukseen sidottua itseoikaisua hallintolain mukaisen oikaisuvaatimusmenettelyn sijaan.

Sörnäisten rantatie 13, Helsinki, PL 14, 00054 VALTIOKONTTORI
Puh. 0295 50 2000, Faksi 0295 50 3333, www.valtiokonttori.fi

Valtiokonttorin näkemyksen mukaan oikaisumenettelyjen käyttöönotolla varmistettaisiin joustavuus ja tehokkuus niissä lakisääteisissä tehtävissä, joissa käsiteltyjen tapausten määrä on ollut kasvussa.

Asiantuntijatehtävät

Valtiokonttorista annettuun lakiin ehdotettava uusi 4 b § sisältäisi Valtiokonttorin ulkopuolisia asiantuntijoita koskevia säännöksiä. Valtiokonttorissa on välttämätöntä hyödyntää muun muassa vakuutuslääketieteellisiä asiantuntijoita korvaustoiminnassaan, jotta korvausasia tulisi riittävällä tavalla käsitellyksi ja asiakkaan oikeusturva huomioiduksi. Korvaustoiminnassa Valtiokonttori käyttää julkista valtaa. Muun muassa ratkaisussaan KHO:2014:83 korkein hallinto-oikeus on katsonut, että osallistuessaan lakisääteisten tehtävien hoitamiseen vakuutusyhtiöiden asiantuntijalääkärit osallistuvat myös julkisen vallan käyttämiseen. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Oikeustilan selkiyttämiseksi Valtiokonttori pitää tarpeellisena ehdotettua muutosta.

Esityksestä kokonaisuutena

Valtiokonttori pitää ehdotettuja lakimuutoksia tarpeellisena ja katsoo, että ehdotukset ovat välttämättömiä, jotta Valtiokonttorille annetut tehtävät ovat selkeästi määriteltyjä ja Valtiokonttorilla on käytettävissään tarvittavat keinot tehtävien toimeenpanemiseksi. Samalla muutokset edistävät julkisen hallinnon laadukkuutta ja tehokkuutta.

Mikko Kangaspunta

Toimialajohtaja
Hallinto ja kehittäminen